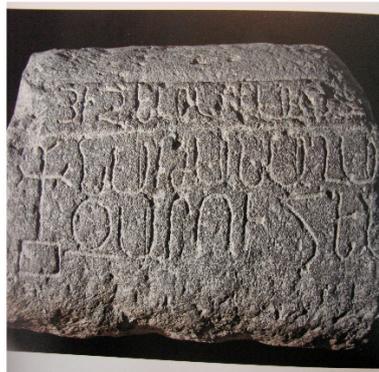

La classe d'histoire

intro : c'est pas sorcier

Avant

Après

origine de l'écriture

**à replacer dans le cadre de
l'histoire arménienne :**

- christianisation
- conservation de l'identité

**création de l'alphabet
arménien**

**1er livre arménien (500è anniv)
Erevan capitale mondiale de l'écrit**

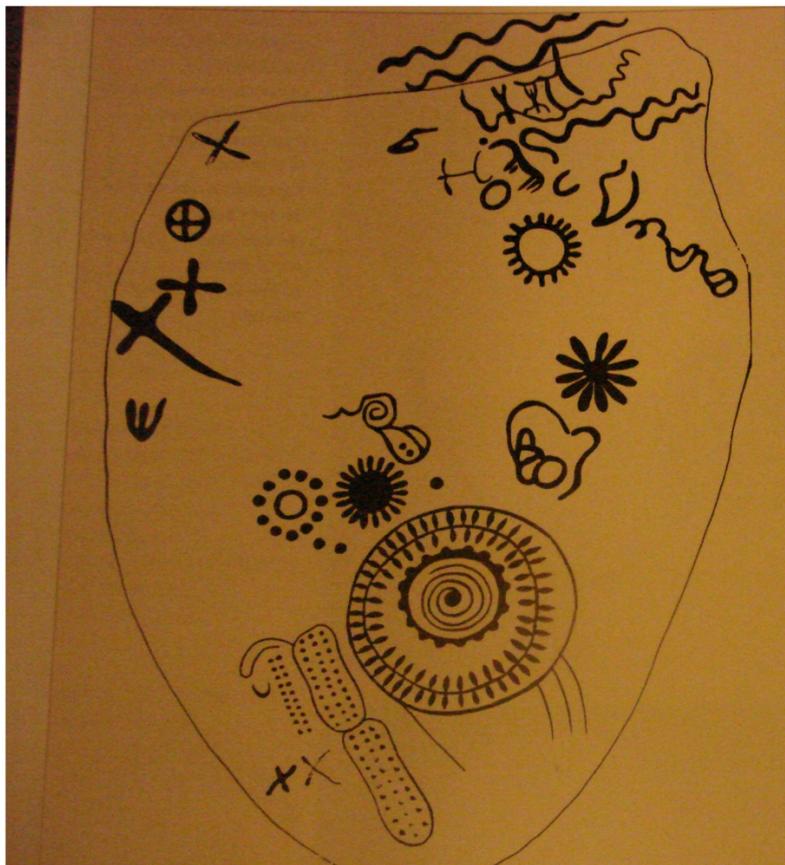

LES CINQ ÉCRITURES DE L'ARMÉNIE

L'Arménie « carrefour des cultures » mérite bien cette appellation : souvent dominée au cours de l'Antiquité, elle s'est vu imposer la langue et l'écriture du vainqueur. Rien d'étonnant, donc, l'on trouve des documents officiels écrits au moins en cinq écritures différentes depuis les plus anciens pétroglyphes jusqu'à l'invention de l'écriture arménienne au Ve siècle de notre ère par le moine Mesrop Machots, qui désirait retraduire les épopées et les mythes arméniens.

Le Caucase étant un creuset de populations et de cultures, l'Arménie n'échappe pas à ces mélanges ethniques et culturels. C'est seulement au VIe siècle

Du Ve au Ier millénaires, des idéogrammes, des hiéroglyphes, des calendriers et des repères de mouvements célestes ont été gravés dans la pierre, comme ici sur un rocher de l'observatoire de Sev-Var.

Ci-dessous, deux tablettes

Ci-contre, borne en arméen

rupestres, idéogram
dans les écrits de l'ép
médiévaux d'enchar
A ce propos l'a
- Les premiers
dessins ont prob
ainsi qu'autour

Peintures rupestres astrono-
miques vues du haut de la
montagne Noire à Varténis

Merveilles d'Arménie

Scène de combat
entre dieu du soleil
et dragon dans les
peintures rupes-
tres (Raydassar,
Oughdassar)

Peinture
rupestre de
dragon
(les monts
Guéghama)

Dieux-hommes
de foudre

es antiques
aux Armé-
ils ne sont
hniques de
fficiels sont
anscrite en

pire perse,
les docu-
ersane est
ens et par-
que parle
es armé-
a période
, sous le
e grec de-
isées aux

lome éta-
rejoindre
ielle, en
tilisé par
s voisins
es diffé-
ion po-
umis

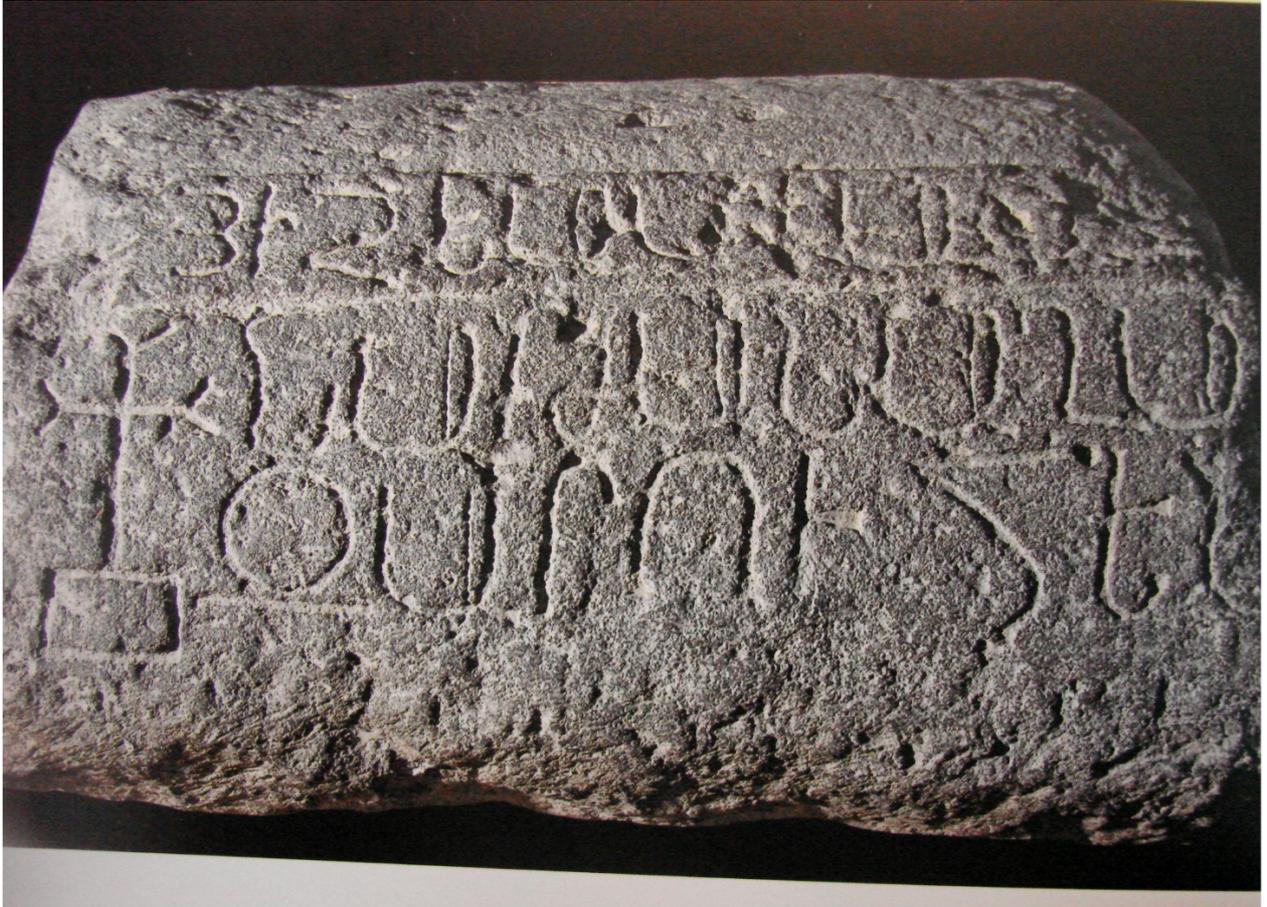

Épitaphe grecque d'Aelia Maxima et de sa fille Aelia Valentina, peut-être décédées

*Ci-dessous, une dédicace latine à Marc-Aurèle
(173-175 ap. J.-C.), faisant allusion aux troupes
présentes en Arménie à cette époque.
(Musée national d'Histoire de l'Arménie).
(cliché J. Lesage)*

Toujours utilisé, l'alphabet arménien fut créé

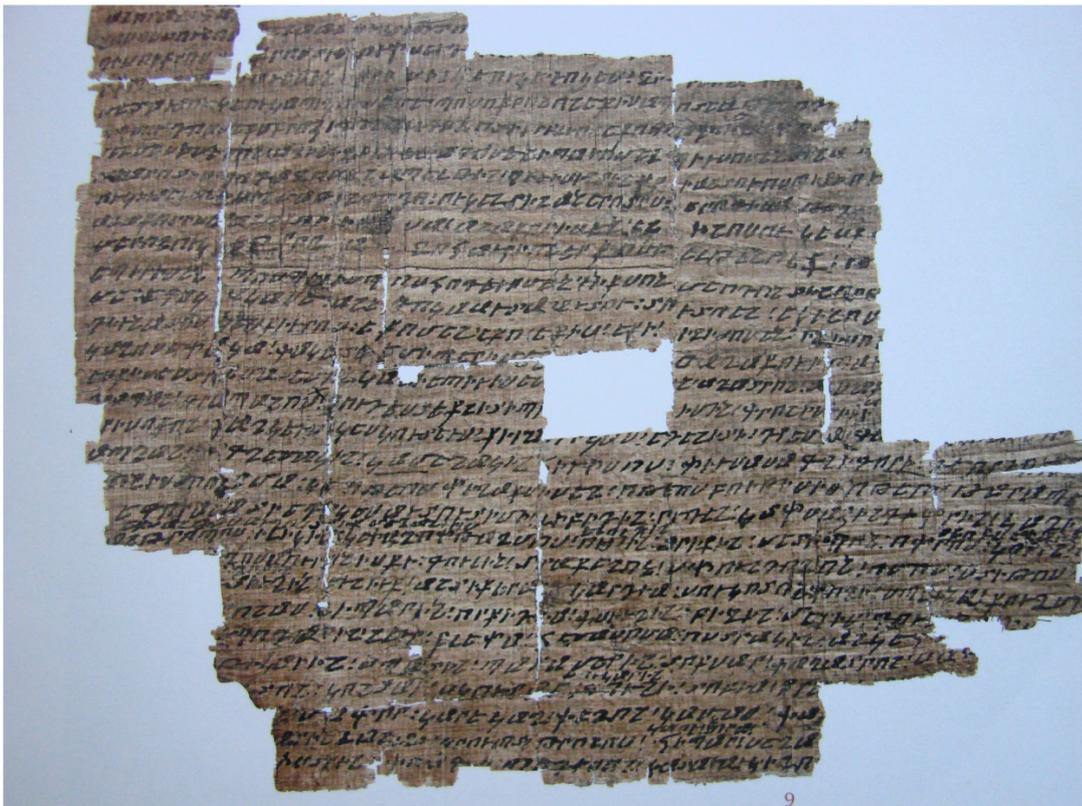

Inscription de Dizak

00]
panakert, Musée d'histoire de l'Artsakh, 4599/134
02 x 20 cm

4.5 Croix avec inscription
(1447)

	Perse	Ugaritique		Perse	Ugaritique
a	𐎠	𐎡	r ra	𐎠	𐎡
I	𐎠	𐎢	r ru	𐎠	
u	𐎠	𐎣	l la	𐎠	𐎣
k ka	𐎠	𐎤	s sa	𐎠	𐎤
k ku	𐎠		z za	𐎠	𐎤
g ga	𐎠	𐎥	š ša	𐎠	𐎥
g gu	𐎠		qr qra	𐎠	-
H Ha	𐎠	𐎦	h ha	𐎠	𐎦
č ča	𐎠	-	h	-	𐎦
? ?a	𐎠	𐎧	š	-	𐎧
? ?i	𐎠		š	-	𐎧
t ta	𐎠	𐎨	l	-	𐎨
t tu	𐎠		l	-	𐎨
d da	𐎠	𐎩	Z	-	𐎩
d di	𐎠		S	-	𐎩
d du	𐎠		Z	-	𐎩
q qa	𐎠	𐎪	m ma	𐎠	𐎪
p pa	𐎠	𐎫	m mi	𐎠	
b ba	𐎠	𐎬	m mû	𐎠	
f fa	𐎠	-	y ya	𐎠	𐎬
n na	𐎠	𐎭	w wa	𐎠	-
n nû	𐎠	𐎮	w wi	𐎠	-

Լկրիստոս

Վ զաւծարցոյն Լկրիստոսի .
Օրասացեալ է զանդիւաց .
Եւ կատարաց . կաղանդաց
Լկրիստոսուսայ
Ի քի . Վ Կրիստոս
ացի : Վ զգաւճ
Ելէսացի : Վ ռուսե
Թանսոսորդի : Վ ռուսաւր
Իմոյեղեւսիայ : Եւ Լմարիմոյկ
ղաւղիայ : Յորժամ ծաւյե
որոյա յեմարիմոյ . ծաղ քն
Իմսկ Իրեցիսգ Իսուսուսիսկեժ
անա յուճիկոնց : Եւ Լուսայ
զանարուեանս . կզ կատարաց
կանգիրս : Եւ Եղեանաւ Եւ ք
անգլիսիմոս . կզ սա քոյր . կզ կ

IMPRIMERIE ARMENIENNE

Une exposition à Amsterdam (Pays-Bas) pour le 350ème anniversaire du premier livre imprimé arménien, la Bible

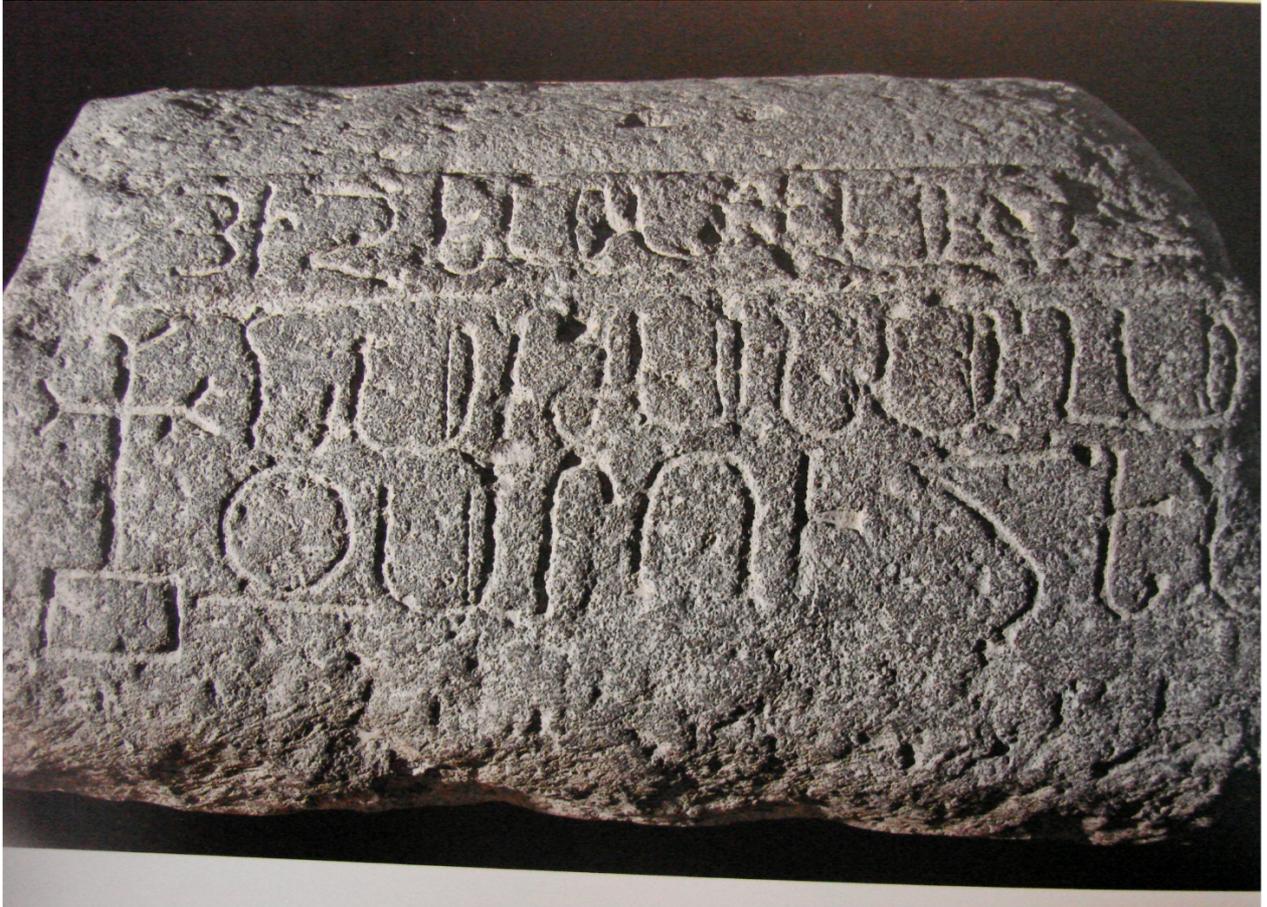

դիցի զհանս իմ յոչ ինչ: ԿՅԻՆԵԼ
ԿՅԻՆԵԼ. Բայց զայստայ: ԿՅԻՆԵԼ յոչ: ԿՅԻՆԵԼ
սկարդ առանկ ինչ իցի ահն առ
'ինձանի որ առանկ զան ինչ 'եբար
Յուհու: Լի ոչ կարծեացի ինչ Գուցի
յապարու թու Գեհեցի: Եւ զկարգու էկե
ցի զայստայ կարգու ինչ առ ինձանի:
Չի առ ինչիցի Տարդ առդար առանկ
ինչ: Կան ոչ առեացի զան Յինի իկան
անդամայ: Չի էլի լուսնի համայ
էացի կար Տարդ. Կանտու x ոչէ
իտ առանկ: Բայ ինչ Տարդ էլի
որի Տարդ ոչին: ԿՅԻՆԵԼ յոչ: ԿՅԻՆԵԼ
ն Տարդ ինչ ԿՅԻՆԵԼ

Գ ՐԻԳՈՐ
Գ ՐԻՉԵԻ
ՅԵՐԻՆԱԿ
ՐԱԲԵՆՈՐ
ՅԻՇԵԱՅ

ոց: Ս Բ Ը Կ Ի Ս Ա Վ Ն
Ժ Կ Ա Վ Ա Ն Ա Վ Ի Ս - Հ Ե Ռ
Ա Յ Ո Ւ Գ Ե Ա Ղ Ե Ի Ն Չ Կ Ա Ռ
Ե Ս Ս Ր Ա Ն Ա Ի Ս Բ Ի Ն Ա Վ Ի
Ա Վ Կ Ա Վ Ե Ն - Ե Ս Գ Ո Ր Գ Ա
Գ Ե Վ Ա Ե Ե Ս Ո Ւ Ի Ս Բ Ի Ն Ա Վ Ի
Ա Վ Կ Ա Վ Ն յ Ի Հ Ա Ս Տ Ա Կ
Ի Ն Չ Ե Ի Ծ Ն Ո Ղ Ա Յ Ի Ս
Ո Յ Ե Չ Կ Ա Ռ Ա Վ Ա Յ Ո Ր Գ
Կ Ա Ս Ր Գ Ա Վ Բ Ի Հ Ե Ս Ի Կ
Ա Ռ Ք Ա Չ Ի Ս Ե Ի Ծ Ծ Ն
Ո Ղ Ա Ն Ի Ս Ե Ի Ծ Ծ Ն Ե Ս Ս Ր

	-	_	˘		
U	U-	U_	U˘	U	A
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	Z
0	0-	0_	0˘	0	M
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	Σ
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	B
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	H
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	N
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	T
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	Γ
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	Θ
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	Ξ
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	Φ
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	Δ
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	K
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	Π
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	X
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	E
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	Λ
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	P
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	Ω
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	I
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	Λ
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	P
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	Υ

A **B**

	-	_	˘	
U	U _Λ	U _Z	U _M	U _Σ
ϛ	ϛ _B	ϛ _H	ϛ _N	ϛ _T
0	0 _Γ	0 _Θ	0 _Ξ	0 _Φ
ϛ	ϛ _Δ	ϛ _K	ϛ _Π	ϛ _X
ϛ	ϛ _E	ϛ _Λ	ϛ _P	ϛ _Ω
ϛ	ϛ _I	ϛ _Λ	ϛ _P	ϛ _Υ

C

Figure 12. Le double système de l'alphabet mesopique
A éléments ; *B* valeurs phoniques grecques ; *C* combinaison des éléments et des valeurs
 (cf. fig. 8)

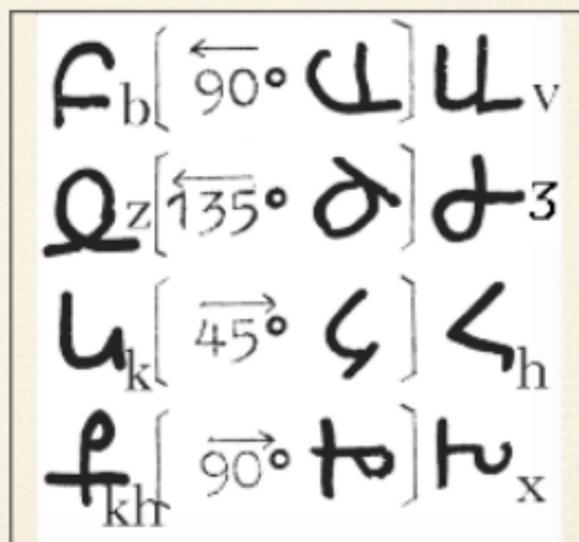

Figure 20. La création des fricatives spécifiques v ʒ h x par rotation et légère modification des non spécifiques b z k kh

La création d'une littérature nationale

1-	2-	3-	4-
Création de l'alphabet arménien, vers 405	Traduction de la Bible en arménien, achevée en 438	Traduction des principales œuvres patristiques, Ve siècle	Âge d'or de la littérature arménienne, entre 440 et 520

lettre danse

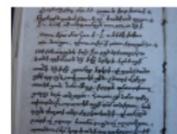
Nom :

Numéroter par ordre chronologique

Inscrire sous chaque image sa description

Dessin préhistorique ; 1er livre arménien ; papyrus arménien ; Hiéroglyphes ; Inscription Ourartienne ; Enluminure ; écriture notrgir ; écriture bolorgir

L'Antiquité

Défaite de Vercingétorix
à Alésia (- 52)

Irruption du Vésuve (79)

Conversion de l'Empire romain
au christianisme (312)

**conversion de l'Arménie
par St Grégoire**

PÉRIODE HELLÉNISTIQUE (- 350 à 200)

Arsacides

**Christianisme
religion officielle
de l'Arménie**

ART ROMAIN (- 500 à 350)

ART DES PREMIERS CHRÉTIENS (200-400)

• Arènes
d'Arles (25)

• Pont du Gard (50)

• Arènes de Nîmes
(90 à 120)

• Mosaïque de Saint-Romain-en-Gal
(fin du IIe et début du IIIe siècles)

• Arc de Constantin (315)

• Amphithéâtre
Flavien (Colisée)
à Rome (80)

• Fin de la construction
du Panthéon à Rome
(128)

• Premières
catacombes
chrétiennes
(fin du IIe siècle)

Le Moyen Âge

Chute de l'Empire romain (476)

Victoire de Clovis à Tolbiac (496)

Conversion de Clovis au christianisme (511)

Débarquement des troupes arabo-musulmanes à Gibraltar (711)

Début de la dynastie carolingienne (751)

Charles Martel arrête les Arabes à Poitiers (732)

Charlemagne couronné empereur à Rome (800)

400

428

451

500

600

700

ART CAROLINGIEN (700-850)

ART BYZANTIN (500-1450)

**Bataille d'Avaray
Concile de Calcédoine**

• Construction du mausolée Galla Placidia à Ravenne (Italie) avec un ensemble exceptionnel de mosaïques (425-450)

• Mosaïque de la basilique San Apollinare Nuovo à Ravenne (520)

• Mosquée de Cordoue (viiie au xe siècle)

	-	_	˘		
U	U-	U_	U˘	U	A
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	Z
0	0-	0_	0˘	0	M
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	Σ
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	B
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	H
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	N
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	T
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	Γ
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	Θ
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	Ξ
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	Φ
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	Δ
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	K
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	Π
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	X
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	E
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	Λ
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	P
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	Ω
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	I
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	Λ
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	P
ϛ	ϛ-	ϛ_	ϛ˘	ϛ	Υ

A **B**

	-	_	˘	
U	U _Λ	U _Z	U _M	U _Σ
ϛ	ϛ _B	ϛ _H	ϛ _N	ϛ _T
0	0 _Γ	0 _Θ	0 _Ξ	0 _Φ
ϛ	ϛ _Δ	ϛ _K	ϛ _Π	ϛ _X
ϛ	ϛ _E	ϛ _Λ	ϛ _P	ϛ _Ω
ϛ	ϛ _I	ϛ _Λ	ϛ _P	ϛ _Υ

C

Figure 12. Le double système de l'alphabet mesopique
A éléments ; *B* valeurs phoniques grecques ; *C* combinaison des éléments et des valeurs
 (cf. fig. 8)

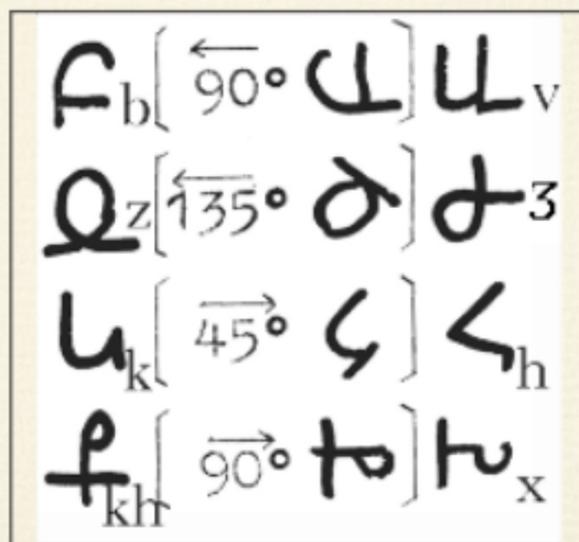
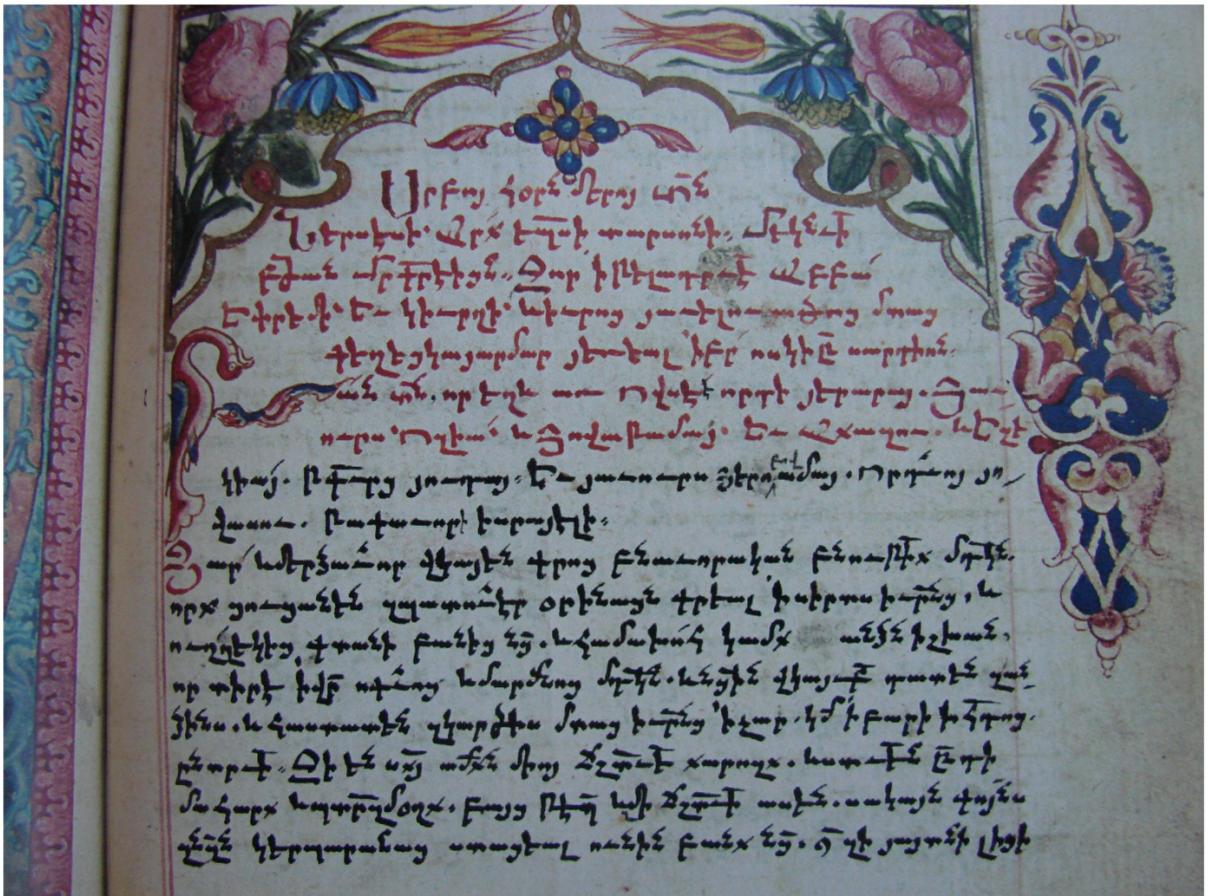

Figure 20. La création des fricatives spécifiques v ʒ h x par rotation et légère modification des non spécifiques b z k kh

Միայն հօրն Տերոյ ան
 Ետրեկի Վրս Եղի արարանի, Մեկն է
 Բնան Երբեկեցն, Տար ի Սեւրբե ԿԲԲ
 Ե Բրե. Ե Կերդի. Ետրոյ յատլն անժոյ Տոյ
 Գեղեցիկարձար յեւեւ Իբ անիւն արդեան.
 Կան ան, որ եղե ան Եղեկ որդե յերոյ. Տ
 որս Եղե ան Եղեկ անժոյ. Ե Կապո. Ե Եղե
 Կեայ. ԲԲԲԳ յոտոյ. Ե Եղե ան յերեւանայ. Երդոյ յ
 Զան. Բաթարի Երոյնի.
Յար Ետրճանոր զկայե Գրոյ Բնաորական Բնաորակ Տրի.
 որս յոտոյնե զպարաներ օրեւանց Գրեւ Իսերոս Երոյ, Ե
 Եղեկեց Գրանի Բանի էջ. Ե Կաճախոն Կաճա անն ի յեւան,
 որ Գրի Իճ Երոյ Ետրճանայ Տրի. Ե Եղե զկայե Գրան Կան
 յին. Ե Կապարան զկարճա Տոյ Երոյ Ի Կար. Կ Ի Բարի Ի Գրոյ.
 Բնար. Ե Ե ան անն Տոյ Զչար Ետրոյ. Ե Եղե Երի
 Ե Կար Ե Կար Եղե. Բայ Բեղ Ե Եղե անն. Ե Եղե Գրան
 Ե Եղե Կերպարանայ ստացեւ անն Բան էջ. Ե Եղե յոտոյն լիցի

Գ ՐԻԳՈՐ
Գ ՐԻՉԵԻ
ՅԵՐԵՄԻԱ
ՐԱԲԵՆՈՐ
ՅԻՇԵԱՅ

ոց: Ս Բ Ը Թ Ի Ս Ա Վ Ն
Ժ Խ Ա Վ Ն Կ Ի Ս - Հ Ե Ռ
Կ Ս Մ Ո Ւ Գ Ե Ա Ղ Ե Ի Ն Չ Կ Ս
Ե Մ Ո Ր Ա Ն Ա Ի Ս Բ Ն Կ Ս
Ա Վ Կ Ա Ե Ն - Ե Ս Գ Մ Ո Գ Ա
Գ Ս Կ Ե Ե Մ Ո Ւ Ի Ս Բ Ն Կ Ս
Ա Վ Կ Ա Յ Ն յ Ի Հ Ա Մ Ա Կ
Ի Ն Չ Ե Ի Ծ Ն Ո Ղ Ա Գ Ի Ա
Ո Գ Ե Չ Կ Ս Ա Կ Ա Գ Ո Ր Բ
Կ Ս Ո Ր Գ Ա Մ Բ յ Ի Հ Ե Ա Վ Ի Կ
Ա Մ Բ Ս Զ Ի Ա Ե Ի Զ Ծ Ն
Ո Ղ Ա Ն Ի Ա Ե Կ Ա Ծ Ն Ե Մ Ո Ր

La création d'une littérature nationale

1-	2-	3-	4-
Création de l'alphabet arménien, vers 405	Traduction de la Bible en arménien, achevée en 438	Traduction des principales œuvres patristiques, Ve siècle	Âge d'or de la littérature arménienne, entre 440 et 520

armeniens culture

Arménie : La mémoire d'un peuple - 2013

histoire : 3'41 - 6'12

**l'écrit : invention alphabet 9' - 12'
l'alphabet memoire sculpteur 14'57 - 16'
l'évolution :maj min 19'26 - 21'
l'attachement à l'alphabet 28' (identite)**

**manuscrit (+ grd + petit) 7'11 - 8'22
manuscrit : enluminure du 7è 13'32
manuscrit restauration 17'54
manuscrit decoration (vas - cilicie) 23'38 - 29'**

celebration du livre Matenadaran

Matenadaran

musee armenien de france

Avec l'écriture arménienne, l'Arménie dispose désormais de 6 inscriptions au Patrimoine culturel immatériel de l'UNESCO

« L'écriture arménienne et ses expressions culturelles » qui vient d'entrer sur la liste du Patrimoine culturel immatériel de l'humanité établi par l'UNESCO est la 6e inscription de l'Arménie à ce jour.

Le duduk et sa musique avait fait son entrée au Patrimoine culturel immatériel de l'UNESCO en 2008. « L'art des croix de pierre arméniennes et le symbolisme et savoir-faire des Khachkars » avait été inscrit sur cette même liste en 2010. L'interprétation de l'épopée arménienne « Les enragés de Sassoun » ou « David de Sassoun » entra sur la liste en 2012. « Le lavash : préparation, signification et aspect du pain traditionnel en tant qu'expression culturelle en Arménie » fut inscrit sur la liste de l'Unesco en 2014. Le kochari, la danse collective traditionnelle en 2017.

Krikor Amirzayan